

BİR SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA PRATIĞI OLARAK YAVAŞ ŞEHİRLER HAREKETİ İÇİN TASARIM

Araş.Gör. Çınar NARTER-Öğr. Gör. Serkan BAYRAKTAROĞLU

Khas öğretim elemanları

Kadir Has Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü öğrencileri Türkiye'nin ilk 'Yavaş Şehir' ünvanlı beldesi İzmir Seferihisar'da 'Ulaşım Projesi' çalışmasını yaptı. Öğrenciler beldede çevre koşulları, topografya, tarihi özellikler, bölge insanların yaşayışları, çevreyi algılayışları ve davranışları, çevre ekonomisine katkıları ve geri kazanımları, sürdürülebilir ekonomik gelişmeler, geleneklerin korunması ve aktarılması konularında tasarlanması gereken alanlar tespit edilerek ilgili alanlarda hayatı kolaylaştıran, destekleyen endüstriyel ürünler, sistemler ve araçlar tasarladı.

İzmir'in Seferihisar ilçesi; 2011 yılı Mart ayında Dünya Cittaslow Birliği'ne üye oldu, bu gelişme Seferihisarlılar'ın hayatını değiştirdi. Belde'de çevre ve altyapı politikalarından, kentsel kaliteyi artıracak teknolojilerin geliştirilmesine, yerli üretimin korunmasından, kirliliğin kontrol edilmesine kadar birçok alanda çalışmalar yürütüldü.

Yavaş şehirler hareketi, kentlerin sürdürülebilir kalkınması alanında, günlük hayata etkiyen küreselleşmenin sebep olduğu standartlaştırıcı ve tekdüzeleştirici etkiye karşı bir alternatif sunmaktadır. Üye kentler kendi yerel değerlerine odaklanarak, daha küçük ölçekte üreticiler, zanaatkarlar, çiftçiler ve aile işleri ile rekabet yerine tıpkı loncalarda olduğu gibi işbirliğinin gücünü kullanarak hayatta kalmakta ve geçim kaynakları oluşturabilmektedirler. Elbette bu hareket, sadece ekonomik olarak değil aynı zamanda çeşitlilik, yerel geleneklerin devamlılığı ve yerel bilginin yeniden haritalandırılıp güncellenmesi ile de sürdürülebilir kalkınmaya olumlu etkide bulunmaktadır. Böyle bir dönüşüm; üretimden ticarete, eğitimden sağlıklı yaşama kadar tüm insan hayatını bir bütün olarak ele aldığı için içerdiği önerilerle yerel yönetim politikalarına sürdürülebilirlik adına elle tutulur bir yol gösterici olmaktadır.

Yavaş şehirler hareketi, tüm bu dönüşümü tepeden inme kurallar zinciriyle değil halkın benimsemesiyle gerçekleştirmeyi önemsemektedir. Bu tür hareketlerde olabilecek, içe kapanma ve bir müze şehre dönüşme tehlikesi ya da kendisini çevreleyen büyük metropoller tarafından yutulma tehlikesi yavaş şehirler hareketi için de geçerli. Bu önüne geçilmesi kolay olmayan, ancak sonuçları uzun zamanda görülecek bir tehlikedir. Zira büyük şehirlerde yaşayan insanların daha kaliteli bir yaşama öykünmesi, organik tarım, gıda güvenliği, çevre sorunları ve karbondioksit salınımı gibi artan endişeler nedeniyle şimdilik yavaş hareketin kendini genişletmesi daha olası gözüküyor. Diğer taraftan yavaş şehirler hareketinin, bir kurallar bütünüyle temellense bile aslında bir şehir şablonu çizmemesi, her kentin kendine özgü kurallarını yorumlayarak kendi geçmişlerine ve gündelik hayatlarına uygun şehri tasarlamalarına izin vermektedir. Yavaş şehirler kendi aralarında farklılaşarak küreselleşmenin yıkıcı etkisine daha dayanıklı hale gelmektedir.

TÜRKİYE'NİN İLK YAVAŞ ŞEHİRİ SEFERİHİSAR'DIR

Yerel halkın da, yavaş şehir olabilmek için yerine getirilmesi gereken şartlar konusunda bilinçlendirilmesi, daha önemlisi gereken çalışmaları içselleştirmesi, kabullenmesi gerekiyor. Bu bağlamda, belediye tarafından yerel halkla sık sık bir araya gelinerek eğitim programları oluşturulmuş ve yapılacaklar tüm hatlarıyla öğretilmiş. Üyelik süreci sonlandığında yerel halkın, bölgelerinin aldığı yavaş şehir ünvanını sevinçle sahiplenmesi gerekli bilinçlendirme çalışmalarının başarısının bir kanıtıdır.

Üretim ve tüketimin çok hızlı yaşandığı günümüzde, kültürel

zenginliklerden, yöresel unsurlardan mahrum kalmaya başlandı. Yavaş şehir hareketi ise olumlu değişimlerin habercisi olma niteliği taşımaktadır. Ancak 'yavaş', kelime anlamı itibarıyla yanlış anlaşılabilir ve içerdiği üst anlamı çoğu zaman bastırmaktadır. Burada kullanılan yavaş kelimesi; hızlı tüketmeyen, yerellik kavramının her alana yayıldığı, kültürel izlerin ve alışkanlıkların sonraki nesillere aktarılması anlamında kullanılıyor.

Yavaş şehir hareketinin bir diğer önemli değeri ise, bölgede yaşayan insanların, yerel üretim alışkanlıklarını bir metaya dönüştürerek refah düzeyini arttırmasıdır. Yerel üretimler ile bölgenin kültürel değerleri olan el işçiliklerinin, zanaat çalışmalarının, geleneksel yemeklerin ve endemik ürünlerin bölge insanı tarafından üretilip satılması, bunların turistik birer unsur haline dönüşmesi, geri kazanımlar sağlayarak bölgenin kalkınmasına etki edecektir. Hareketin bir diğer olumlu etkisi de insanları yalnızca tüketen taraf olmaktan çıkartarak üreten toplum yapısına dönüştürmesidir. Bu sayede insanların toplum içindeki konumları da değişmeye başlamakta ve sosyolojik açıdan büyük bir toplumsal değişim gözlenmektedir.

SAHA ARAŞTIRMASI VE ELDE EDİLEN VERİLER

Proje, 2010-2011 Bahar yarıyılında Kadir Has Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü 4. sınıf öğrencileri 'Bitirme Projesi' kapsamında Türkiye'nin ilk 'Yavaş Şehir' ünvanlı belde İzmir Seferihisar'da 'Ulaşım Projesi' projesini yaptı. Belde'de çevre koşulları, topografya, tarihi özellikler, bölge insanların yaşayışları, çevreyi algılayışları ve davranışları, çevre ekonomisine katkıları ve geri kazanımları, sürdürülebilir ekonomik gelişmeler, geleneklerin korunması ve aktarılması konularında tasarlanması gereken alanlar tespit edilerek ilgili alanlarda hayatı kolaylaştıran, destekleyen endüstriyel ürünler, sistemler ve araçlar tasarlandı. Öğrenciler; yavaş şehir kavramı üzerine tasarım çalışmaları yaptı. Projeye yavaş şehir kavramını bir tasarım araştırma ve uygulama alanı olarak görebilmelerini, ürün özelinde tartışılan biçim-işlev ilişkilerinin yanı sıra sosyal, kültürel ve çevresel kaygıları sürdürülebilirlik çerçevesinde tasarım sorularına dönüştürebilmeleri amaçlandı.

Seferihisar'da yavaş şehir ölçütlerinin birçoğu yapılan projeler ile hayata geçiriliyor. İnceleme ve değerlendirmelerimiz sonucunda, bölgedeki temel eksikliğin kent merkezi ve çevre bölgeler arasında ulaşım konusu olduğunu tespit ettik. Bunun sonucunda bölgenin topografyası, iklimi ve konumu göz önüne alınarak, kas gücü ve elektrik destekli hareket sağlayan araçlar yapılmasına karar verildi.

Üç ana başlıkta ulaşım projeleri oluşturulması hedeflendi:

- Ticari kullanım amaçlı ulaşım aracı tasarımı
- Taksi benzeri hizmetler için ulaşım aracı tasarımı
- Gezi ve turistik amaçlı ulaşım aracı tasarımı

TİCARİ KULLANIM AMAÇLI ULAŞIM ARACI TASARIMI

Seferihisar'da merkez ve köylerde üretilen birçok yerli ürünün (dokumalar, elişleri, sebzeler, meyveler, zeytin, peynir gibi) bölgede belirli periyotlarda kurulan yerel pazarlarda satılmak üzere getirilmesi söz konusu. Bu nedenle, 2010 yılı bitirme projesi

öğrencilerinden Ayşe Çeşmeci ve İlayda Taşyar, muhtelif ürünlerin üretildiği ve depolandığı çevre yerleşkelerden taşınarak pazar alanına getirilmesi sorununa karşı ihtiyaca yönelik ve taşınan ürünleri doğasına uygun çeşitli ulaşım araçları tasarladılar.

TAKSİ VE BENZERİ HİZMETLER İÇİN ULAŞIM ARACI TASARIMI

Seferihisar'da merkez ve diğer yerleşkeler arasındaki uzaklık 2,5 km ile 4,5 km arasında değiştiğinden yürüyüş için uzun mesafelerdir.

Öğrencilerden Osman Şahin ve Emre Beşinci, bölge içinde ve çevresinde hizmet verecek ulaşım aracı olarak taksi tasarımları yaptılar.

GEZİ VE TURİSTİK AMAÇLI ULAŞIM ARACI TASARIMI

Öğrencilerden Mustafa Gönenc ve Arda Dalay ise kent merkezi, çevre yerleşkeleri, uzun sahil hattı ve Teos antik kentıyla turistik bir yapıya sahip olan bölgenin turistik potansiyelini arttıracak ve

kısa-yarı uzun mesafeler kat edebilecek gezi ve turistik amaçlı ulaşım araçları tasarladılar.

ENDÜSTRİ ÜRÜNLERİ TASARIMI VE YAVAŞ ŞEHİRLER HAREKETİ

Yavaş şehirler hareketi tüm kenti ve yaşayanlarını daha sürdürülebilir bir kalkınmada konumlandırarak sihirli bir değnek değildir. Yine de bir sertifikasyon sürecinin olması, bu şehirlerin marka değerinin yükselmesinin yarattığı heyecan ile hem yerel yöneticilerin hem de halkın bu ideali benimseme ihtimali kuvvetlenmektedir. Seferihisar'da yapılan proje çalışmasında bu etki çok net olarak görüldü. Halkın harekete desteği, değişimlerde ve karar verme sürecinde rol alma isteğindeki artış, belediye çalışanları tarafından verilen bilgiler ve saha araştırmasında yapılan görüşmelerde kendisini hissetti. Tüm bu olumlu irade turizmden şehir bölge planlamaya kadar çeşitli alanlarda yapılacak geliştirmelerin de etkisiyle yerel halkın hayatında yer edinecektir. Bu disiplinlerde farklı üniversitelerde yürütülen projeler bu savı desteklemektedir.

Değişen kent, turizm anlayışı ve yaşam tarzı elbette insanların gündelik hayatta kullandığı objeleri ve materyal dünyayı da

etkileyecektir. Yeni yaşam pratikleriyle, isteklerimizi metropolden farklı şekillerde yerine getirmeye başladığımızda bu duruma uygun ürünlere ve hizmetlere olan ihtiyaç artacaktır. Örneğin; daha taze daha sağlıklı gıdalara olan ihtiyaç, yeni tarım aletlerine, ürün toplama, saklama ve işleme araçlarına ve hizmetlerine ihtiyacı doğuracaktır.

Yapılan saha araştırmasında yerel halk ile yapılan görüşmeler sonucunda; merkez ve çevre yerleşim alanları arasında ulaşım, bölgeye özgü yerel gıda ürünlerinin pazar alanlarına taşınması ve tarihi yerlerin turistik etkinliklerinin artırılması konuları öne çıkmıştır. Bu bağlamda proje konusu olarak üç ana başlık belirlenmiştir.

Kadir Has Üniversitesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma konusunda ümit vaat eden bir deneyim olarak yavaş şehirler, yavaş ya da sakin yaşam hareketinin, tüm adımlarında doğabilecek yeni ürün ve hizmetlerin tasarlanması noktasında katkıda bulunabilecektir.